

ЧИННИКИ ЗАЛУЧЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЧОЛОВІКІВ ДО ЧОЛОВІЧИХ РУХІВ НА ПІДТРИМКУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

У цій статті чоловічі рухи визначено як суспільні рухи, організовані чоловіками, діяльність яких має на меті досягнення гендерної рівності. До таких рухів віднесено чоловічі організації, що є офіційно зареєстрованими, та ініціативи, що можуть бути як тимчасовими (акції, флешмоби), так і довготривалими з перспективами реєстрації організації. Класифікація чоловічих рухів базується на теорії Майкла Месснера. Емпіричним матеріалом статті слугують результати глибинних інтерв'ю з чоловіками-лідерами та учасниками українських чоловічих рухів, експертні інтерв'ю з науковими діячами та діячками у сфері гендерних студій.

Ключові слова: чоловіки, чоловічий рух, чоловіча організація, гендерна рівність.

Останніми роками в Україні з'являється більше уваги до питань маскулінності, становища чоловіків та їхньої участі в активізмі з підтримки ідей гендерної рівності. Наприклад, навесні 2019 року на Книжковому Арсеналі в Києві було презентовано переклад книги Майкла Кіммела і Майкла Кауфмана «Чоловіки про фемінізм» (Кімвел і Кауфман, 2019). У Національному університеті «Києво-Могилянська академія» відбулася дискусія про чоловічі студії та чоловічий феміністичний рух «Чому чоловіки підтримують фемінізм» (Гендер в деталях, 2019b). Гості дискусії – активісти чоловічого феміністичного руху з Канади і США. Чоловічий рух на підтримку гендерної рівності існує чимало років, адже активісти переконані, що патріархат і жорсткі гендерні ролі – це те, що гнітить усіх незалежно від статі (Марценюк, 2020).

В Україні створено кілька чоловічих організацій, що підтримують ідеї гендерної рівності: тато-школи, «Чоловіки проти насильства» (Марценюк, 2020). Поступово з'являються публічні активісти-феміністи, які розповідають про переваги гендерної рівності (Гендер в деталях, 2019a). Разом зі студентством, що слухало курс «Маскулінність і чоловічі студії» (як вибірково на кафедрі соціології Національного університету «Києво-Могилянська академія»), підготовлено серію інтерв'ю «Чоловіки, які підтримують фемінізм» на онлайн-ресурсі «Гендер в деталях»: з освітнім активістом Олегом Марущенком, комунікаційником Миколою Ябченком, видавцем Ростиславом Семківим та іншими. Юрист і громадський активіст Віктор Вальчук

ініціював флешмоб #Підтримуюїї, спрямований «на подолання стереотипів у нашому суспільстві, нібито жінка – “берегиня”, яка повинна сидіти з дітьми вдома і плекати годувальника-чоловіка» (Гендер в деталях, 2020).

У березні 2019 року в Запоріжжі організація «Gender Z» за підтримки Українського жіночого фонду провела першу «Профеміністичну школу для чоловіків» з різних міст України (Марценюк, 2020, с. 13). Тобто українські чоловіки поступово стають союзниками у феміністичному русі. Міжнародні й українські організації також підтримують рух чоловіків за гендерну рівність. Зокрема, у липні 2018 року вперше відбувся HeForShe Конгрес, на якому низка публічних чоловіків виступили з ідеями гендерної рівності та феміністичною підтримкою жінок.

Увага до тематики становища чоловіків проявляється у двох аспектах: як така ситуація склалася і що з нею робити (Марценюк, 2020). Перший стосується того, що чоловіки розглядаються радше як постраждалі у ситуації, яка склалася завдяки сучасним суспільним відносинам, ринку праці та зміні ролей жінок. Прихильниці та прихильники цього підходу намагаються рятувати чоловіків, вважають, що дискримінація проти чоловіків можлива і важливо про неї говорити. Другий підхід спонукає переосмислити традиційну (яку ще називають токсичною) маскулінність, її нормативні канони й саму поведінку чималої кількості чоловіків, які намагаються відповідати суспільним очікуванням успішності та крутості. Окрім того, у ситуації викликів пандемії актуалізується питання: чи можна

трансформувати маскуліність так, щоб вона була не шкідливою, не токсичною, а конструктивною? (Ябченко, 2021). Саме другий підхід стосується тематики цієї статті, мета якої – з'ясувати чинники залучення українських чоловіків до чоловічих рухів за гендерну рівність.

Історичний контекст появи та розвитку чоловічих рухів

На Заході появу чоловічих рухів пов'язують з другою хвилею фемінізму (Бурейчак, 2011а; Кон, 2003; Марценюк, 2020, с. 189). Зокрема, 1960-ті роки, відомі рухом за звільнення жінок від традиційно жіночих ролей, надали можливість чоловікам виступати за власні права. У той час як роль жінки обмежувалася домогосподарством та доглядом за дітьми, роль чоловіка полягала виключно в забезпеченні сім'ї грошима, а участь у справах сім'ї та дому для чоловіків не передбачалася. Такий розподіл ролей обмежував свободу і жінок, і чоловіків у виборі життєвих пріоритетів (Coston & Kimmel, 2013, р. 370).

Чоловічі рухи другої половини ХХ століття боролися проти патріархату – системи, яка дискримінувала не лише жінок, а й чоловіків (Кімел, 2003). Як описано в роботі «Чоловіки і фемінізм» («Men and Feminism»), прикладом перших чоловічих організацій за гендерну рівність у США була Національна організація чоловіків проти сексизму (National Organization for Men Against Sexism), заснована у 1975 році після першої Національної конференції з питань чоловіків та маскуліності (Tarrant, 2009, р. 52). Засновники організації наголошували, що вони «не створювали рух, який турбувався б лише про питання чоловіків <...> або допомогу жінкам у боротьбі з сексизмом; нашою особливістю є те, що ми бачимо зв'язки між різними проявами несправедливості і хочемо подолати кожен з них» (Tarrant, 2009, р. 52).

У контексті обмежень чоловічої гендерної ролі варто звернутися до поняття «гегемонна маскуліність». Гегемонна маскуліність спрямована на контроль, владу над жінками і часом іншими чоловіками і є доступною лише тим чоловікам, що мають вищий статус з-поміж інших (Connell, 1995). Така маскуліність не сприймається як типова, бо вона доступна не всім чоловікам, але, незважаючи на це, лишається нормативною, тобто очікуваною від чоловічого гендеру (Connell & Messerschmidt, 2005, р. 832).

Гендерний розподіл ролей, що існував у середині ХХ століття, узагальнював певні гендеровані ознаки поведінки, протиставляв їх і надавав цим

ролям функціонального значення (Kimmel & Messner, 2010). Досі вважається, що традиційна жіноча роль є емоційною, духовною, а чоловіча – раціональною, інтелектуальною (Greenglass, 2001, р. 6027). Ці ролі формують гендерний порядок. Як складники патріархатної системи суспільства, що обмежує вибір чоловіків та жінок, вони стали основним чинником залучення чоловіків до боротьби за свої права разом із жінками (Coston & Kimmel, 2013, р. 369).

Рухи за права жінок і чоловіків мали спільну мету та доповнювали одне одного. За Аною Джордан (Jordan), профеміністичні чоловічі рухи спонукали до дії такі три припущення: гендерна рівність є соціально бажаною; фемінізм необхідний для соціальних змін; гендер є політичним та викликає необхідність колективної підтримки феміністичної політики (Jordan, 2016, р. 31).

Поряд з активізмом розвивалася і наукова діяльність: з'являлися такі праці, як «Чоловік-машина» («The Male Machine») Марка Фейгена-Фасто, «Визволений чоловік» («The Liberated Man») Воррена Фаррела, «Міф маскуліності» («The Myth of Masculinity») Джозефа Плека та інші, які порушували питання маскуліності та прав чоловіків (Kimmel & Messner, 2010, р. 15). Варто зазначити, що наявність таких чоловічих рухів і праць не знецінювала важливості й потреби в рухах за жіночі права, а навпаки – сприяла та підтримувала.

Проте не всі чоловіки, що бачили обмеження своїх прав, долучалися саме до феміністичних рухів (Марценюк, 2020, с. 213–224). Частина чоловіків були налаштовані проти феміністичного руху. Оскільки фемінізм критикував патріархат, він критикував і тих, хто уособлював його та отримував від нього користь, а саме чоловіків. Чоловіки, які за такою критикою не бачили історичних, політичних, економічних та соціальних передумов, вважали, що саме феміністичний рух бореться проти чоловіків (Allan, 2016).

Другий різновид чоловічих рухів – «зворотна реакція» («backlash»). Цей вид має таку назву, бо чоловіки, що його підтримували, говорили про свої права тоді, коли чули аргументи феміністичної теорії, і зверталися до її прихильників як до тих, хто підтримує обмеження чоловічих прав (Allan, 2016, р. 24). Насправді ж, факт того, що діяльність була спрямована на феміністичних активісток, вказує на те, що такі рухи виступали радше проти жінок, аніж для чоловіків, і демонстрували сприйняття фемінізму як загрози для чоловічих привілеїв (Blais & Dupuis-Déti, 2011, р. 29). Джордан також виділяє два підвиди зворотної реакції чоловічого руху: перший з них

бачив гендерну рівність як бажану мету, але вважав, що завдяки фемінізму жінки мають більше прав, ніж чоловіки; а другий дотримувався думки, що чоловіки та жінки вже є рівними в результаті фемінізму і далі за рівні права та можливості боротися недоцільно (Jordan, 2016, p. 32). Тобто в обох випадках такий чоловічий рух варто вважати антифеміністичним.

Втім, серед чоловічих рухів, що протиставляли себе феміністичним, були й такі, які справді мали на меті боротьбу за гендерну рівність. Вони критикували феміністичну думку і пропонували інші шляхи досягнення гендерної рівності, які, на їхню думку, були більш доречними. Прикладом представника такого руху є Воррен Фаррел (Warren Farrell). Пізніше, наприкінці ХХ століття він видав книгу «Міф про чоловічу владу» («The Myth of Male Power»), у якій описував, чому він не вірить у привілейоване становище чоловіків (Farrell, 1993). Він пояснював, що чоловіки так само мають традиційні ролі і не є представленими в багатьох сферах, часто наголошував на хибих феміністичній думки та акцентував увагу на важливості вивчення проблематики маскулінності. Його основною думкою було те, що лише фемінізмом та боротьбою за права жінок неможливо досягнути гендерної рівності, адже світ, на його переконання, є бісексистським, тобто упередженим не лише до жінок, а й щодо чоловіків (Farrell, 1993, p. 16).

Дослідник чоловічих рухів Майкл Месснер (Messner) зазначає, що незалежно від того, в якому напрямі розвивається той чи інший чоловічий рух, їхня поява свідчить про проблематизацію та переосмислення маскулінності самими чоловіками завдяки фемінізму (Messner, 1997, p. 2).

Отже, чоловічий рух є гетерогенним явищем, яке означається ставленням до таких питань, як забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, причин кризового становища чоловіків тощо. Задля більш фахового розуміння цього руху варто розглянути його класифікацію.

Класифікація чоловічих рухів за гендерну рівність

Майкл Месснер пропонує класифікацію чоловічих рухів, в основі якої такі три ознаки: інституційні привілеї чоловіків, «плата» за маскулінність та відмінності серед чоловіків (Messner, 1997). Перша ознака стосується рухів, спрямованих на зменшення чоловічих інституційних привілеїв та влади над жінками, тобто профеміністичних. А останні дві представляють інтереси чоловіків та розширення прав і можливостей тих чоловіків,

які відчувають утиски всередині чоловічої групи. До групи «плати» за маскулінність належить рух за чоловіче вивільнення від гендерних ролей; до останньої, третьої групи – рухи за права расових та ЛГБТКІ+ меншин. Отже, автор вказує на те, що залежно від тих чинників, які є рушійними для чоловічого руху, можна визначити, що спонукає чоловіків до нього долучатися (Messner, 1997, p. 12). Оскільки ця стаття присвячена чоловічим рухам за гендерну рівність, увагу зосереджено саме на перших двох групах.

Обидва види прагнуть досягнення гендерної рівності та борються з патріархатом. Перший є рухом солідарності чоловіків у боротьбі за жіночі права. Одним з основних напрямів таких рухів є боротьба проти гендерно обумовленого насильства. Такі організації, як «Закон проти насильства над жінками» («The Violence Against Women Act»), спрямовані на допомогу постраждалим від секс-торгівлі через надання притулків, юридичної та психологічної допомоги (Tarrant, 2009, p. 122). Іншими прикладами чоловічих організацій, спрямованих проти сексуального та фізичного насильства, є «Чоловіки можуть зупинити згвалтування» («Men Can Stop Rape»), «Проект справжнього чоловіка: чоловіки приймають ненасильство» («Real MEN's Project: Men Embracing Non-Violence»), «Чоловіки, що зупиняють насильство» («Men Stopping Violence»), «Біла стрічка» («White Ribbon Campaign») та ін. (Tarrant, 2009, pp. 125–126). Такі організації спрямовані не лише на протидію насильству та допомогу постраждалим, а й демонстрацію солідарності та руйнування гендерних стереотипів (Марценюк, 2016).

Чоловічі рухи за права чоловіків, що мають на меті досягнення рівності між жінками та чоловіками, спрямовані здебільшого на трансформацію чоловічих ролей (Вотсон, 2017). Такими є рухи «Чоловічий ресурсний центр для змін» («Men's Resource Center for Change») та «Проект чоловічого лідерства» («The Men's Leadership Project»), чия діяльність орієнтована на створення позитивних маскулінностей, розвиток емпатії і партнерства та освіту чоловіків з гендерних питань (Tarrant, 2009, p. 128).

Іншим важливим аспектом забезпечення гендерної рівності чоловіки-активісти вважають тематику прав тат і поширення ідей залученого татівства. У суспільстві досі зберігається уявлення про татівство радше як про заробляння грошей для сім'ї, як зазначає Стівен Вільямс (Williams, 2008, p. 495). Такі ініціативи, як «Тати і доньки» («Dads and Daughters»), мають на меті залучення тат до сімейного життя та догляду за дітьми не лише через фінансування їхніх потреб

(Tarrant, 2009, p. 128). У Швеції, Білорусі, Україні та інших пострадянських країнах створено тато-школи та чоловічі кризові центри (Гендер в деталях, 2021). Як зазначив шведський активіст Матс Берггрен: «Швеція працює в цій сфері вже 25 років, і я думаю, саме наша країна надихнула інших працювати в цьому руслі. Ми працюємо з чоловіками – це глобальний рух під назвою Men Engage, який об'єднує 700 організацій в усьому світі, з них 500 беруть участь у конференції раз на три роки. Ми розповідаємо про те, як ми працюємо з батьками в наших країнах» (Гендер в деталях, 2021).

Ще одним напрямом у боротьбі за чоловічі права є чоловіче здоров'я. Ця проблема охоплює обов'язковий призов, небезпечні роботи, високий рівень самогубств, наркотичні залежності та сприйняття звернення до лікарів як «нечоловічої» поведінки (Бурейчак, 2011b; Кон, 2008). Чоловіків привчають до думки, що фізична самопожертва є очікуваною від чоловіка, а отже обов'язковий призов та небезпечні роботи сприймаються чоловіками як нормальний або навіть бажаний досвід (Farrell, 1993, p. 141). З тієї ж причини звернення чоловіків по допомогу до лікарів з фізичних або психологічних проблем є менш імовірним (UNFPA Ukraine, 2018). Рівень частоти депресії серед жінок є статистично вищим не тому, що вони частіше страждають на депресію, а тому, що вони частіше з нею звертаються (Farrell, 1993, p. 176). Чоловіки ж відчують тиск з боку виховання, сім'ї та суспільства, що вони мусять долати свої проблеми самостійно, тому частіше за жінок вдаються до шкідливих звичок та суїцидів (Farrell, 1993, p. 183).

У США проблеми чоловічого здоров'я порушує «Міжнародна спільнота для чоловічого здоров'я» («The International Society for Men's Health»), а також такі ініціативи, як щорічний Національний тиждень чоловічого здоров'я, започаткований Конгресом США, та всесвітній флешмоб «Вусопад» («Movember»), учасники якого відрощують вуса протягом листопада і так звертають увагу людей на чоловічі ракові захворювання.

Залучення чоловіків до чоловічих рухів за гендерну рівність в Україні

Чоловічі рухи за права жінок. Думка чоловіка може сприйматися більш авторитетно в суспільстві, а отже висвітлення тем гендерної рівності від чоловіка має більше шансів бути почутим, зокрема, іншими чоловіками. Як зазначає Олександра Крот: «Чоловіки феміністи – агенти змін, інфлуенсери в тих сферах, де жінок

не слухають чи не сприймають, бо в них немає так званого ситуативного знання (термін, який Донна Харуей використовує на позначення соціокультурного контексту певної соціальної групи): жінки не знають, що відбувається в чоловічих групах, коли немає жінок, – які там норми, які вимоги і які “покарання” за невиконання цих норм» (Крот, 2020).

Прикладом такого чоловічого руху за жіночі права в Україні є рух «HeforShe». Ця кампанія була започаткована ООН Жінки як міжнародна і поширюється в багатьох країнах світу, зокрема і в Україні (HeforShe, 2019). Вона позиціонується як рух чоловіків за гендерну рівність з перспективи жіночих прав. Назва руху говорить про те, що чоловіки є агентами змін задля боротьби проти тих наслідків гендерної нерівності, яких зазнають жінки. Цей рух солідарності підтримали українські чоловіки з різних сфер, наприклад музиканти, тележурналісти, дипломати (HeforShe Україна, 2018). Позицією руху є те, що залучення популярних чоловіків як послів гендерної рівності допоможе не лише привернути увагу до руху та проблеми, яку він вирішує, але й продемонструвати, що чоловіки, які підтримують фемінізм, – це нормально і успішно (HeforShe, 2019).

Іншим прикладом чоловічого руху, який захищає права жінок, є рух проти гендерного насильства (Марценюк, 2016). У 2009 році в межах національної кампанії «Стоп насильству!» в Україні було створено Національну мережу чоловіків-лідерів проти насильства. 2002 року на базі Школи рівних можливостей було започатковано молодіжний рух «Юнаки проти насильства». Громадські центри «Чоловіки проти насильства» виникли в низці областей України за підтримки Програми рівних можливостей ПРООН (у Вінниці, Києві, Луганську, Ужгороді, Херсоні). 24 листопада 2011 року в ТРЦ Dream Town у Києві вперше в Україні відбулася акція під назвою «Пройдися в її взутті», у межах якої десятки чоловіків узяли участь у символічних перегонах у жіночому взутті. Основна мета соціальної акції, організатором якої став проєкт ЄС «Права жінок і дітей в Україні – комунікаційний компонент», – привернути увагу до різних форм насильства проти жінок (Марценюк, 2020). З питаннями протидії домашньому насильству працюють окремі активісти, як-от Віктор Вальчук (Гендер в деталях, 2020).

Чоловічий рух за права чоловіків. В Україні такий рух представлений, передусім, організаціями, які привертають увагу до проблеми дискримінації чоловіків: Міжнародний союз мужніх татусів, Права чоловіків в Україні тощо (Марценюк,

2020). Чоловіки, які стали батьками й хочуть брати активну участь у житті дитини, стикаються як з упередженням з боку соціуму, так і з законодавчими обмеженнями (Пищуліна, 2016).

В Україні турбота та час, витрачені на дітей, не очікуються від чоловіків на суспільному рівні, що було продемонстровано в дослідженні «Сучасне розуміння маскулітності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства щодо жінок» (UNFPA Ukraine, 2018). До традиційного поняття батьківства не входить відповідальність за домашнє господарство та дітей, бо ця гендерна роль сприймається як традиційно «жіноча» (Бурейчак, 2011а; UNFPA Ukraine, 2018). Від жінок суспільно очікується піклування про інших, що, своєю чергою, не сприймається як складова саме чоловічого життя (Hearn, 2001, p. 16). З цієї причини традиційне батьківство характеризується авторитарним способом виховання дітей, який, на протигагу материнства, не містить вияву турботи. Такий розподіл гендерних ролей хоч і є усталеним в українському суспільстві, проте стикається зі спротивом, зокрема, і з боку чоловіків: авторитарна методика виховання переходить у авторитетну, формуючи «нове татівство» (Кон, 2005, с. 8). Тато-школи, «Тато Хаби в дії. Формування мережі сталих ініціатив з розвитку відповідального татівства» є прикладами українських ініціатив, які наголошують: чоловіки теж можуть та хочуть бути відповідальними за своїх дітей.

Результати глибинних інтерв'ю з лідерами та учасниками чоловічих рухів за гендерну рівність в Україні

Для з'ясування того, що спонукає українських чоловіків долучатися до чоловічих рухів за гендерну рівність, з 25 грудня 2019 року по 6 лютого 2020 року було проведено шість глибинних інтерв'ю.

Діяльність і життєвий досвід респондентів.

Опитані чоловіки, залучені до рухів за права жінок, вважають свою діяльність профеміністичною.

«Ми підтримуємо фемінізм, при цьому вважаємо, що чоловіки можуть гостро сприйняти це від жінок, тому говоримо від імені чоловіків» (Респондент 3).

«Фемінізм – це один зі шляхів до рівності. Для мене це йти по цьому шляху разом з жінками – і моя діяльність тому підтвердження... Наша діяльність не є “відповіддю” на діяльність жінок, ми не кажемо, які ми бідні та

нещасні. Ми розуміємо, що це наслідки патріархату, і ми боремося з ними не тому, що жінкамдесь краще, а тому, що нас це не влаштовує» (Респондент 5).

Чоловіки, які спрямовують свою діяльність на боротьбу за права чоловіків, говорили про гендерну рівність або радше з чоловічого погляду, або про неї як таку, що стосується і жінок, і чоловіків.

«Так, але гендерна рівність – це про рівність статей, а не прирівнення жіночих прав до чоловічих. Ми говоримо, що чоловік та жінка мають бути рівними в правах. Жінки мають більше прав як матері, тож надання більших прав татам пришвидшить гендерну рівність та піде на користь і жінкам також» (Респондент 6).

«У сім'ї моїх батьків не було гендерної рівності. Так, не було насилля, але розподіл обов'язків був патріархальним. Я розумів, щодесь тут лежить якась несправедливість. Тому, коли я створив вже свою сім'ю, я живу інакше, бо хотів мати інакшу модель сім'ї, аніж мої батьки» (Респондент 5).

Чоловіки, залучені в рухи за права жінок, говорили про гендерну рівність більше в контексті гендерної дискримінації жінок та власної ролі в її подоланні.

«Коли я працював у міліції, то помітив, що 98 % викликів, що зазначали про домашнє насильство, були від жінок» (Респондент 4).

«Ну, жіночі права на рівну зарплату, на рівне ставлення, на партнерство – це елементарно права людини. Чоловіки не мають якихось прав, тому що вони їх не хочуть, хіба жінки забороняють їм бути гарними татами?» (Респондент 2).

Отже, спостереження несправедливості щодо жінок або чоловіків у минулому є не лише чинником залучення чоловіків до чоловічих рухів, а й визначає, на розв'язання яких проблем буде спрямовано їхню діяльність.

Важливо було дізнатися історію залучення респондентів до чоловічого руху. Декого до такої діяльності спонукали **життєві обставини**.

«Нами зацікавилися міжнародні організації, до нас приїхали шведи, поспілкувалися з нами і погодилися допомогти, і ми подумали: чому б і ні? За нашою діяльністю спостерігали пів року

і тоді вже нами почали займатися: возити в навчальні ознайомчі візити у Швецію, а потім допомагати вже і фінансово» (Респондент 5).

«В мене була сім'я, але я ще не мав дітей. І в один момент я задумався, що колись у мене будуть доньки, і це несправедливо, якщо їх будуть дискримінувати просто тому, що вони жінки. Це просто питання справедливості» (Респондент 2).

Тобто сімейний досвід, робочі пропозиції співпраці можуть спонукати займатися активізмом. Деякі ж респонденти зазначали, що ідея існувала з моменту, коли вони помітили потребу в гендерній рівності.

«Ті чоловіки, які хочуть отримати допомогу, наприклад у випадку домашнього насилля, отримували відмову в допомозі, бо надають її тільки жінкам. Ми ознайомилися з іноземним досвідом, як це пов'язано з фемінізмом, гендерною рівністю, вивчили детально питання США, адже там ця тема вже 15 років порушується, і вирішили теж почати свою діяльність в Україні» (Респондент 6).

«Я – адепт ліберальних цінностей і переконаний, що дискримінація ніколи не призведе до хороших наслідків. Коли я бачив дискримінацію у сфері культури, я розумів, що це впливає не лише на самих жінок, а й на економіку, суспільство і політику. Також мій досвід роботи в міжнародних організаціях та міжнародному середовищі посприяв цьому. Тому я захотів це перенести в український досвід» (Респондент 1).

Як можна помітити, у відповідях цих респондентів, окрім потреби в змінах, також фігурувала роль **міжнародного досвіду** в чоловічому активізмі, який на той момент був єдиним доступним прикладом упровадження гендерної рівності в роботі та повсякденні.

Крім того, один респондент аргументував, чому він організував саме чоловічий рух за гендерну рівність. На його думку, важливо, аби про це чоловікам говорили саме чоловіки.

«Дуже багато існує жіночих організацій проти домашнього насильства. І коли приходять жінки і розповідають чоловікам, що не треба вчиняти домашнє насильство, це часто не спрацьовує через якісь ментальні бар'єри, сприймається як жіночий шовінізм, світова змова жінок проти чоловіків і таке інше. Ідея

була в тому, що самі чоловіки, які є відповідальними, мужніми, стають прикладом та доносять це до інших чоловіків» (Респондент 3).

«Справа в тому, що чоловіку з його менталітетом лишається говорити про свої проблеми з друзями, але навіть і така можливість не у всіх є. А спеціальних кризових центрів для чоловіків не існувало. Тому це був один із найбільших мотивів займатися кризовими центрами, з яких і з'явилися тато-школи» (Респондент 5).

З інтерв'ю можна побачити, що чоловіки, які спрямовують свою діяльність на тих, хто налаштований проти гендерної рівності, обирають вірити, що зміни можливі та важливі.

«Я вважаю важливим говорити для всіх, а не лише зацікавлених, адже саме вони потребують змін у свідомості. Багато чоловіків не усвідомлюють, що, наприклад, батьківство – це важлива складова їхньої чоловічої ідентифікації, і вони навіть не задумуються, що бути татом – це класно, при цьому відповідально і важливо для дітей також. Наступним нашим кроком буде адвокаційна кампанія, в якій ми будемо пояснювати, чому відповідальне батьківство – це важливо, тобто цільовою аудиторією будуть чоловіки, які не мають поняття і розуміння, як це і чому» (Респондент 6).

«Агентами нашої діяльності є успішні чоловіки, з яких наша аудиторія може брати приклад. Я думаю, можна сказати, що ми орієнтуємося і на тих, хто цього ще не робить або не задумався про це, адже свідомі чоловіки не потребують прикладу, вони і так розуміють, чому не можна коїти насильства» (Респондент 3).

Тобто ще одним чинником є **бажання впливати на суспільний порядок**, змінити чиясь думку. Ті ж, хто орієнтує свою діяльність на вже свідомих щодо гендерної нерівності чоловіків, схильні вірити, що локальні зміни є не менш потрібними.

«Це (тато-школи) абсолютно добровільна справа. Бо якщо людина прийде під натиском – це не працює, людина просто не розумітиме, що вона тут робить, буде зривати діяльність, і це нікому не потрібно. Тому працювати з тими, хто не готовий, – неефективно» (Респондент 5).

Спротив діяльності чоловічих рухів проти гендерної рівності. Кожен з опитаних респондентів зазначав, що стикався зі спротивом своїй

діяльності як в особистому житті, так і на рівні організації. Часто це був релігійний спротив.

«В основному це були релігійні структури, що виступали за традиційні цінності. Також важко було працювати в деяких містечках, де нас одразу попереджують, що поки ми не знайдемо спільної мови з релігійною верхівкою, то ніяка підтримка, дозволи та решта не допоможуть. Ми запрошували їх на ознайомчі збори, старалися не використовувати гострих термінів» (Респондент 5).

Було висловлено думку про нерозуміння можливості альтернативної поведінки з боку чоловіків.

«Я думаю, у нас все не так погано насправді. Просто багато чоловіків не розуміють, якими є альтернативні моделі поведінки, як вирішувати проблеми, крім насильства, адже це те, як їх вчать з дитинства. Але якщо показати, вони змінюються» (Респондент 3).

Крім цього, один респондент зазначив, що навіть ті, хто усвідомлює альтернативи та підтримує їх, бояться публічно в цьому зізнатися.

«Деякі з моїх знайомих принципово не підтримали флешмоб публічно, хоча поділяють його цінності. Боялися, що їх засміють. Тобто в типовий чоловічий образ повага до жінок не входить» (Респондент 4).

Відповіді на питання «Як це змінити і мотивувати чоловіків працювати на користь гендерної рівності?» були схожими між собою. Чоловіки, залучені до чоловічого руху за права жінок, казали, що чоловікам потрібно **пояснити, як солідарність з жінками вплине на суспільство** загалом.

«Люди під час наших зустрічей казали, що були на межі насильства, навіть фізичного, але крок за кроком з кожною зустріччю відходили

від цього і дякували нам, бо ми рятували їхні сім'ї. Тобто наша діяльність не руйнує інститут сім'ї, а навпаки – сприяє партнерству і укріпленню стосунків» (Респондент 3).

«Пояснювати, що таке фемінізм та гендерна рівність. Досі ці речі сприймаються як такі проти чоловіків, але ж це нонсенс. Розмова про те, щоб ані жінок, ані чоловіків не обмежували закон та суспільство. Відсутність рамок та свобода вибору – це добре для всього суспільства» (Респондент 2).

Також звучали думки про важливість пояснення того, **як отримання жінками прав допоможе саме чоловікам**.

«Кожен шукає користь для себе, тому, можливо, варто зачіпати теми, які стосуватимуться самих чоловіків, навіть якщо не напряму. Наприклад, переконувати виховувати свою дочку, виховувати незалежною та самодостатньою, бо це в твоїх інтересах теж» (Респондент 2).

«На мою думку, треба демонструвати, як це сприятливо впливає на чоловіків, чому це в їхніх інтересах. Мені здається, чоловіки самі не розуміють, як патріархат шкодить їм» (Респондент 5).

«Тільки через освіту та обізнаність. Чоловікам потрібно бачити здорові приклади, як-от наша організація, аби розуміти, що те, до чого вони звикли, – це ненормально. Жінка та чоловік мають право на гідність незалежно від статі» (Респондент 6).

Загалом відповіді чоловіків на запитання різнилися за напрямом руху: за права жінок чи за права чоловіків, що підтверджує теоретичні напрацювання Месснера (Messner, 1997). У табл. 1 узагальнено чинники залучення чоловіків до чоловічих рухів за гендерну рівність.

Таблиця 1. Спільні та відмінні чинники залучення чоловіків до чоловічих рухів за гендерну рівність в Україні

Тип	Чинники залучення за Месснером (Messner, 1997, р. 12)	Спільні чинники залучення	Відмінні чинники залучення
За права жінок	Інституційні привілеї	Існування феміністичного руху, відчуття потреби у змінах, бажання бути залученими у суспільні зміни (як локальні, так і глобальні)	Обізнаність з випадками дискримінації жінок, солідарність з жінками
За права чоловіків	«Плата» за маскуліність		Обізнаність з випадками дискримінації чоловіків, відчуття потреби у відповіді на рух за жіночі права, становище чоловічих рухів в Україні

Таблиця 2. Рівні чинників залучення українських чоловіків до чоловічих рухів за гендерну рівність

Макрорівень (глобальний контекст)	Мікрорівень (особистий контекст)
Існування феміністичного руху, усвідомлення дискримінації чоловіків або жінок у глобальному контексті, міжнародний досвід, становище чоловіків та чоловічих рухів в Україні	Внутрішнє бажання локальних або глобальних змін, робочі пропозиції, матеріальна вигода, сімейний досвід гендерної рівності або її відсутності

Чинники доцільно поділити також і за критерієм макро- чи мікрорівня залучення чоловіків (див. табл. 2). Макрорівень чинників – це речі, які існують незалежно від особистого досвіду чоловіка та стосувалися великих соціальних процесів і систем, тоді як чинники мікрорівня пов’язані з особистими переконаннями, міжособистісним досвідом тощо.

Результати експертних інтерв’ю з дослідниками чоловічих студій щодо перспектив розвитку чоловічих рухів

Другим методом збору емпіричної інформації було проведення чотирьох експертних інтерв’ю. Критеріями відбору респондентів та респонденток були їхня залученість до дослідження чоловічих студій, зокрема чоловічих рухів, а також наявність наукових публікацій. Було опитано таких експертів: американський соціолог Майкл Кімвел, публічний фемініст і співзасновник Національної організації чоловіків проти сексизму; австралійська соціологиня Рейвіл Коннелл, одна з основоположниць соціології маскулінності; американський правозахисник Браян Хейлмен, який має 15-річний досвід роботи у сфері захисту прав жінок, працює дослідником у «Promundo»; Олег Марущенко, кандидат соціологічних наук, експерт і тренер з протидії дискримінації в освіті. Оскільки в Україні тематика чоловічих студій залишається мало вивченою, то більшість експертів є міжнародними. Експертні інтерв’ю було проведено у квітні–травні 2020 року. Експерти погодились на неанонімну обробку їхніх відповідей. Мовами проведення інтерв’ю були українська та англійська, яку для подальшого аналізу перекладено на українську.

Експертні інтерв’ю починалися зі вступних питань про минуле чоловічих рухів на початку діяльності експертів, потім – їхня оцінка теперішнього становища, а завершувалися перспективами розвитку чоловічих рухів у майбутньому. Порівнюючи минуле з сучасним станом чоловічих рухів у світі, ті експерти, що починали свою наукову діяльність у 70-х роках минулого століття, погодились, що чоловіки порушують питання гендерної рівності через такі рухи частіше, ніж раніше.

«Я фемініст 2-ї хвилі фемінізму і починав досліджувати гендерні студії ще у 1970-х роках. Тоді я та багато інших чоловіків лише починали приходити до думки, що те, про що говорили феміністки, безпосередньо стосується і чоловіків, і ми, у свою чергу, маємо сприймати це серйозно <...> Зараз ці питання порушуються більш активно, ніж колись, особливо збільшилася кількість профеміністичних чоловіків» (Майкл Кімвел).

«Коли я розпочала свою академічну кар’єру, приблизно в 1970 році, були лише поодинокі обговорення участі чоловіків у боротьбі за гендерну рівність. Декілька авторів тоді вже починали говорити про “звільнення чоловіків”, але вони вважали це радше доповненням до визволення жінок» (Рейвіл Коннелл).

Експерти погодились, що профеміністичних чоловіків нині більше, оскільки чоловіки на своєму досвіді бачать, що гендерна рівність їм на користь.

«Я думаю, причиною цього є те, що дедалі більше чоловіків стають прихильниками гендерної рівності у їхніх стосунках з жінками з різних сфер їхнього життя, і їм це подобається. Тому антифеміністів стає дедалі менше, бо це нецікаво – бути осторонь своєї партнерки чи ваших дітей, у той час як кількість профеміністів зростає» (Майкл Кімвел).

Водночас Коннелл зазначила, що причинами більш активного залучення до чоловічих рухів за гендерну рівність є не лише власний досвід, а й **глобалізаційні процеси**, які слугуватимуть одним із чинників залучення і в майбутньому.

«На це, звісно, вплинуло багато наполегливої роботи, але також і усвідомлення через економічні та культурні зміни того, що старі моделі маскулінності вже не мають сенсу. Крім того, я думаю, такі процеси, як кліматичні зміни, також можуть об’єднувати людей навколо спільної проблеми: як зараз, так і надалі» (Рейвіл Коннелл).

Говорячи про Україну, Олег Марущенко вказав, що хоч розвиток чоловічих рухів в Україні триває значно менше, ніж на Заході, однак кількість ініціатив на підтримку гендерної рівності збільшується завдяки введенню питань гендеру як у повсякденний дискурс, так і в публічний простір та політику.

«Коли тема є в публічному просторі – вона є у свідомості. Гендерна рівність усе активніше входить у публічний простір. По-друге, з'являється дискурс, що гендерна рівність корисна чоловікам, що допомагає їх залучати. Крім цього, впливає і розуміння, що це все є демократичними цінностями – а в нас такий вектор є. Все ж Україна проголосила курс на ЄС, а європейські цінності – це і про гендерну рівність» (Олег Марущенко).

Щодо ефективних шляхів залучення чоловіків надалі Кімвел та Коннелл підкреслили, що найефективнішою є **демонстрація особистого досвіду**. Наприклад, жінкам, говорячи про свої проблеми, ліпше буквально наводити приклади з власного життя, адже, як вважає Кімвел, це змусить чоловіків співпереживати.

«Я думаю, варто не говорити про статистику, а казати: “Давай поговоримо про мій досвід. Коли я працювала в тому-то місці, мені платили менше, ніж хлопцю на тій самій посаді. Ти вважаєш, що це справедливо?”. Інакше кажучи, треба зробити приклади більш особистими, адже статистика не чіпляє так, як приклади живих людей. Треба казати, щоб чоловіки, які не вірять у дискримінацію проти жінок, спитали своїх жінок, чи вони мали такий досвід» (Майкл Кімвел).

Окрім того, і Майкл Кімвел, і Рейвін Коннелл погоджуються, що потрібно демонструвати чоловікам альтернативну реальність, у якій вони рівні з жінками, аби чоловіки робили вибір у бік гендерної рівності. У цьому випадку **особистий досвід чоловіків** також може стати в пригоді.

«Я бачу, що чоловіки часто кажуть, що потребують інших чоловіків, які були б для них прикладами для наслідування» (Майкл Кімвел).

«Багато чоловіків не знають, що можна подивитися на своє життя під іншим кутом зору, адже їх привчили, що є стандарт маскуліності – от вони його й дотримуються. Важливо демонструвати, що є інші групи чоловіків

зі значно кращими та справедливішими уявленнями про те, як жити, і що є інші, більш захопливі способи бути чоловіками» (Рейвін Коннелл).

Браян Хейлмен додав, що **позитивний приклад чоловіків**, які називають себе феміністами, є вкрай важливим і більш ефективно впливає на переосмислення чоловіком власних цінностей та поглядів.

«Чоловіків вчать бути кращими, успішнішими, сильнішими. Це не є здоровим для чоловіка, насправді, але ті, хто про це знає, вже ознайомлені з гендерними ролями та фемінізмом. Отже, аби донести ідею до тих, хто поки не розуміє шкоди патріархату, треба говорити з ними їхньою мовою: показувати успішних, мужніх чоловіків і доводити, що вони можуть бути такими і феміністами водночас. Коли вони це принаймні спокійно сприйматимуть, тоді можна поступово змінювати їхні переконання» (Браян Хейлмен).

Говорячи про комунікацію з представниками рухів проти гендерної рівності, Рейвін Коннелл зауважила, що варто бути обережними, адже причинами їхньої радикальної поведінки часто є особисті травми.

«Дехто з них має справу з особистими травмами, як-от розлучення, що змушує їх ненавидіти жінок. Дехто має психологічну інвестицію в патріархат, це головне для їхнього самопочуття або для їхньої релігійної віри. Дехто вірить у псевдонауку про “стать мозку” або “гормони” і не сприймає аргументів. Дехто з них більш-менш фашистський у світогляді, наприклад американські праві, які приносять кулети на політичні демонстрації, що є наслідком виховання, в якому було насильство. Я сумніваюся, що протистояти таким чоловікам дуже корисно чи навіть безпечно. Проте, що можна робити – це говорити про альтернативні маскуліності назагал» (Рейвін Коннелл).

Браян Хейлмен зазначив про роль **освіти** в поширенні ідей гендерної рівності серед чоловіків.

«Освіта завжди є рушійною силою змін. Незважаючи на те, що важливо робити щось тут і зараз з наявною у світі ситуацією, також варто вже зараз вчитися на тому, що ми бачимо, та потурбуватися про майбутні покоління. Якщо ми не знаємо, як виправити рівень насилля

на сьогодні, адже ми маємо справу з дорослими людьми, ми принаймні можемо уже зараз докласти зусиль, аби в майбутньому цього уникнути. Навчальні заклади та неформальні освітні проекти є тими інструментами, через які ми маємо просувати цінності» (Браян Хейлмен).

Щодо майбутнього чоловічих рухів думки експертів відрізняються. Майкл Кімел вважав, що, хоч кількість чоловіків за гендерну рівність зростає, самі **чоловічі рухи мають зникнути**.

«(Профеміністи) не говорять, натомість вони слухають жінок. Не думаю, що в них буде бажання кричати, якщо вони розуміють, що по факту увесь цей час жінки говорили про рівність, яка надасть необхідні права і їм також. <...> Розумієте, рухи, наприклад, проти насильства – це рухи під керівництвом жінок, великої кількості жінок. Навіщо чоловікам робити власні рухи? <...> Я б казав, що замість того, аби мати власні окремі рухи, чоловікам варто долучатися до вже існуючих жіночих рухів» (Майкл Кімел).

Рейвін Коннелл, своєю чергою, висловила гіпотезу, що **рухи, навпаки, будуть урізноманітнююватися**.

«Я думаю, що для чоловіків нині є можливість самоорганізуватися навколо багатьох питань. Є робота, яка має бути виконана в навчальних контекстах, включно з відчайдушною потребою в кращій сексуальній освіті в школах, і є багато можливостей для праці проти насильства, яка може бути на робочих місцях та ЗМІ. Коротко кажучи, є багато напрямів, у яких чоловіки можуть боротися за гендерну рівність і бути активними. Я думаю, важливо, аби вони показували свою позицію, яка підтримує жінок, а не йде проти» (Рейвін Коннелл).

Щодо прогнозів розвитку чоловічих рухів за гендерну рівність в Україні Олег Марущенко висловив надію на майбутні покоління, які завдяки глобалізаційним процесам та поліпшеній освіті матимуть більш гуманістичні цінності. Водночас експерт зауважив, що до того моменту активний розвиток чоловічих рухів та гендерних рухів загалом не передбачається.

«Як соціолог, я не думаю, що чоловічі рухи будуть масовим явищем в Україні найближчим часом. Як рух інтелектуалів, певних вузьких кіл – більш реально, але, я думаю, певним групам

населення буде дуже важко це прийняти. Ось уже молоді покоління змінять абсолютно все, коли виростуть. Не лише глобалізаційний вплив колосальний, а, крім цього, працює Нова українська школа, система якої є більш гнучкою, дозволяє школярам відчувати себе агентами змін, а не підлаштовуватися під наявні умови. Крім того, підручники, видані протягом останніх чотирьох років, не мають викривленого уявлення про гендер і стереотипів, тому ситуація буде поліпшуватися» (Олег Марущенко).

Висновки

Чоловічий рух за гендерну рівність у світі та в Україні розглянуто як такий, що зосереджує увагу або на правах жінок, або на правах чоловіків. Згідно з дослідником чоловічих рухів Майклом Месснером, інституційні привілеї та плата за маскуліність є ознаками класифікації чоловічих рухів.

У результаті аналізу глибинних інтерв'ю з українськими активістами чоловічих рухів ідеї Майкла Месснера було проілюстровано прикладами з українського суспільства. Чинники залучення чоловіків до чоловічих рухів за гендерну рівність відрізняються залежно від підвиду чоловічого руху. Рухам за права жінок притаманні обізнаність з випадками дискримінації жінок і відповідне відчуття солідарності та співчуття. Рухам за права чоловіків – обізнаність з випадками дискримінації чоловіків на власному досвіді, відчуття потреби у відповіді на рух за жіночі права, становище чоловічих рухів в Україні, тобто чинники, які безпосередньо стосуються чоловіків.

Крім того, виявлено спільні чинники залучення чоловіків до рухів за права жінок та чоловіків, як-от існування феміністичного руху, відчуття потреби у змінах та бажання бути залученими в локальні або глобальні зміни.

Згідно з іншою класифікацією чинників залучення чоловіків до боротьби за гендерну рівність виявлено макро- і мікрорівні аргументації. Мікрорівень свідчить про особисті переконання, сімейний досвід, життєві ситуації, власну вигоду. Макрорівень стосується глобальних процесів, загального становища чоловічих рухів, існування феміністичної ідеології та руху тощо. Це підкреслює важливість особистого та колективного досвіду не лише для формування поглядів чоловіка на гендерну рівність, а й для його рішення долучатися до чоловічих рухів та ініціатив і вибору спрямованості цих рухів.

У результаті експертних інтерв'ю з'ясовано, що використання особистого досвіду є найефективнішим способом впливу на рівень залученості чоловіків до чоловічих рухів за гендерну рівність, зокрема в Україні. Увага до реальних випадків гендерної дискримінації жінок сприйматиметься більш щиро та відкрито, ніж статистичні дані. Крім того, важливо також демонструвати досвід чоловіків, які розуміють переваги гендерної рівності також

і для чоловіків. Саме вони, на думку експертів, зможуть слугувати чоловікам прикладами для наслідування.

Окремо експерти наголосили на ролі освіти у бажанні долучитися до боротьби чоловіків за ідеї гендерної рівності. Інструментами впровадження змін у ставленні чоловіків до питань дискримінації можуть бути як неформальні освітні програми, так і формальна освіта щодо питань рівних прав і можливостей.

Список використаної літератури

- Бурейчак, Т. (2011a). *Соціологія маскуліності: навч. посіб.* Львів: Магнолія 2006.
- Бурейчак, Т. (2011b). Погані часи для чоловіків? Соціологічні інтерпретації кризи маскуліності. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 1, 79–94. <http://stmm.in.ua/archive/ukr/2011-1/8.pdf>
- Вотсон, Е. (2017). Чому чоловіків потрібно включати до феміністичного руху. *Гендер в деталях*. <https://genderindetail.org.ua/season-topic/genderne-nasilstvo/chomu-cholovikiv-potribno-vklyuchiti-do-feministichnogo-ruhu-134037.html>
- Гендер в деталях. (2019a). Інтерв'ю з Миколою Ябченком про гендерну нерівність та про стереотипи в українському суспільстві. <https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/HeForShe/interv-yu-z-mikoloyu-yabchenkom-pro-gendernu-nerivnist-ta-pro-stereotipi-v-ukrainskomu-suspilstvi-1341111.html>
- Гендер в деталях. (2019b). Майкл Кімміл і Майкл Кауфман: «Чому чоловіки підтримують фемінізм: дискусія про чоловічі студії та чоловічий феміністичний рух». #HeforShe, ООН Жінки, Києво-Могилянська академія. <https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/heforshe/schoyno-choloviki-vstryagnut-u-diskusiyu-pro-rivnist-u-nas-budreshhta-zhittya-schob-ii-uskladniti-1341131.html>
- Гендер в деталях. (2020). Інтерв'ю з Віктором Вальчуком про фемінізм та проблему домашнього насильства в Україні. <https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/heforshe/interv-yu-z-viktorom-valchukom-pro-feminizm-ta-problemu-domashnogo-nasilstva-v-ukraini-1341360.html>
- Гендер в деталях. (2021). Досвід України, Білорусі і Швеції у створенні тато-шкіл: інтерв'ю з Володимиром Марценюком, В'ячеславом Щербою і Матсом Берггренном. <https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/heforshe/interv-yu-z-volodymyrom-martsenyukom-vyacheslavom-scherboyu-i-matsom-berggrenom.html>
- Кімміл, М., Кауфман, М. (2019). *Чоловіки про фемінізм* (пер. з англ. О. Любарська). Київ: Книголав.
- Кімміл, М. С. (2003). *Гендерване суспільство*. Київ: Сфера.
- Кон, І. (2003). Чоловіки, які змінюються у мінливому світі. *Незалежний культурологічний часопис «І»*, 27, 7–48.
- Кон, І. (2008). Гегемонна маскуліність як чинник чоловічого (не)здоров'я. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 4, 5–16.
- Кон, І. С. (2009). *Мужчина в меняющемся мире*. Москва: Время.
- Крот, О. (2020). Фемінізм та чоловічі рухи за рівність в Іспанії. *Гендер в деталях*. <https://genderindetail.org.ua/season-topic/feminism-in-detail/mens-movements.html>
- Марценюк, Т. (2016). Роль чоловіків у боротьбі із гендерним насильством: (на прикладі США). *Я: гендерний журнал*, 2(41), 29–31. <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/9596>
- Марценюк, Т. (2020). «Захисники галактики»: влада і криза в чоловічому світі. Київ: Комора.
- Пищуліна, О. (2016). Гендерна нерівність в українському суспільстві: очима громадян. У *Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті Європейської стратегії України* (с. 195–209), Центр Разумкова. Київ: Заповіт.
- Ябченко, М. (2021). Парадокс маскуліності: вразливість чоловіків під час пандемії. ПРООН в Україні. <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/articles/2021/masculinity-paradox-vulnerabilities-of-men-during-pandemic.html?fbclid=IwAR0CGau8uVudCocKiVpd5Bh54jpGiIG-pNTfR5EsUUFjS8Pvzx6UDujQ6Do>
- Allan, J. (2016). Phallic Affect, or Why Men's Rights Activists Have Feelings. *Men and Masculinities*, 19(1), 22–41. <https://doi.org/10.1177/1097184X15574338>
- Blais, M., & Dupuis-Déri, F. (2012). Masculinism and the Antifeminist Countermovement. *Social Movement Studies: Journal of Social, Cultural and Political Protest*, 11(1), 21–39. <https://doi.org/10.1080/14742837.2012.640532>
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. Berkeley: University of California Press.
- Connell, R. W., & Messerschmidt J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender & Society*, 19(6), 829–859. <https://doi.org/10.1177/0891243205278639>
- Coston, B. M., & Kimmel, M. (2013). White Men as the New Victims: Reverse Discrimination Cases and the Men's Rights Movement. *Nevada Law Journal*, 13(2), 386–385.
- Farrell, W. (1993). *The Myth of Male Power*. Simon and Schuster.
- Greenglass, E. R. (2001). Gender Role Stress and Health. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 6027–6029.
- Hearn, J. (2001). Men and Gender Equality: Resistance, Responsibilities and Reaching Out. *Keynote Paper, Men and Gender Equality*, Orebro, Sweden.
- HeforShe Україна. (2018). <https://heforsheukraine.info/about/>
- HeforShe. (2019). Global Solidarity Movement for Gender Equality. <https://www.heforshe.org/>
- Jordan, A. (2016). Conceptualizing Backlash: (UK) Men's Rights Groups, Anti-Feminism, and Postfeminism. *Canadian Journal of Women and the Law*, 28(1), 18–44. <https://doi.org/10.3138/cjwl.28.1.18>
- Kimmel, M. S., & Messner, M. A. (2010). *Men's Lives*. Boston: Pearson Education.
- Messner, M. A. (1997). *Politics of masculinities: Men in movements*. Lanham, MD: AltaMira Press.
- Tarrant, Sh. (2009). *Men and Feminism*. Berkeley: Seal P.
- UNFPA Ukraine. (2018). *Сучасне розуміння маскуліності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства щодо жінок*. Київ: Міністерство соціальної політики України.
- Williams, S. (2008). What is Fatherhood? Searching for Reflexive Father. *Sociology*, 42(3), 487–502.

References

- Allan, J. (2016). Phallic Affect, or Why Men's Rights Activists Have Feelings. *Men and Masculinities*, 19(1), 22–41. <https://doi.org/10.1177/1097184X15574338>
- Blais, M., & Dupuis-Déri, F. (2012). Masculinism and the Antifeminist Countermovement. *Social Movement Studies: Journal of Social, Cultural and Political Protest*, 11(1), 21–39. <https://doi.org/10.1080/14742837.2012.640532>
- Bureychak, T. (2011a). *Sotsiologhiia maskulinnosti* [Sociology of masculinity]. Lviv: Magnolia 2006 [in Ukrainian].
- Bureychak, T. (2011b). Pohani chasy dlia cholovikiv? Sotsiologichni interpretatsii kryzy maskulinnosti [Bad times for men? Sociological interpretations of the crisis of masculinity]. *Sociology: Theory, Methods, Marketing*, 1, 79–94. <http://stmm.in.ua/archive/ukr/2011-1/8.pdf> [in Ukrainian].
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. Berkeley: University of California Press.
- Connell, R. W., & Messerschmidt J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender & Society*, 19(6), 829–859. <https://doi.org/10.1177/0891243205278639>
- Coston, B. M., & Kimmel, M. (2013). White Men as the New Victims: Reverse Discrimination Cases and the Men's Rights Movement. *Nevada Law Journal*, 13(2), 386–385.
- Farrell, W. (1993). *The Myth of Male Power*. Simon and Schuster.
- Gender v detaliakh. (2019b). Maikl Kimmel i Maikl Kaufman: "Chomu choloviky pidtrymuyut feminizm: dyskusia pro cholovichi studii ta cholovichi feministychnyi rukh" [Michael Kimmel and Michael Kaufman: "Why Men Support Feminism: A Discussion on Men's Studies and the Men's Feminist Movement"], #HeforShe, UN Women, Kyiv-Mohyla Academy. <https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/heforshe/schoyno-choloviki-vstryagnut-u-diskusiyu-pro-rivnist-u-nasbude-reshta-zhittyva-schob-ii-uskladniti-1341131.html> [translation from English to Ukrainian].
- Gender v detaliakh. (2019a). Interviu z Mykoloiu Yabchenkom pro gendernu nerivnist ta pro stereotypy v ukrainskomu suspilstvi [Interview with Mykola Yabchenko about gender inequality and stereotypes in Ukrainian society]. <https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/HeforShe/interv-yu-z-mikoloyu-yabchenkom-pro-gendernu-nerivnist-ta-pro-stereotipi-v-ukrainskomu-suspilstvi-1341111.html> [in Ukrainian].
- Gender v detaliakh. (2020). Interviu z Viktorom Valchukom pro feminizm ta problemu domashnioho nasylstva v Ukraini [Interview with Viktor Valchuk on feminism and the problem of domestic violence in Ukraine]. <https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/heforshe/interv-yu-z-viktorom-valchukom-pro-feminizm-ta-problemu-domashnogo-nasilstva-v-ukraini-1341360.html> [in Ukrainian].
- Gender v detaliakh. (2021). Dosvid Ukrainy, Biorusi i Shvetsii u stvorenni tato-shkil: intervui z Volodymyrom Martsenyukom, Viacheslavom Shcherboiu i Matsom Berggrenom [Experience of Ukraine, Belarus and Sweden in creating dad schools: interviews with Volodymyr Martsenyuk, Viacheslav Shcherba and Mats Berggren]. <https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/heforshe/intervyu-z-volodymyrom-martsenyukom-vyacheslavom-scherboiu-i-matsom-berggrenom.html> [in Ukrainian].
- Greenglass, E. R. (2001). Gender Role Stress and Health. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 6027–6029.
- Hearn, J. (2001). Men and Gender Equality: Resistance, Responsibilities and Reaching Out. *Keynote Paper, Men and Gender Equality*, Örebro, Sweden.
- HeforShe Ukraine. (2018). <https://heforsheukraine.info/about/>
- HeforShe. (2019). Global Solidarity Movement for Gender Equality. <https://www.heforshe.org/>
- Jordan, A. (2016). Conceptualizing Backlash: (UK) Men's Rights Groups, Anti-Feminism, and Postfeminism. *Canadian Journal of Women and the Law*, 28(1), 18–44. <https://doi.org/10.3138/cjwl.28.1.18>
- Kimmel, M. S., & Messner, M. A. (2010). *Men's Lives*. Boston: Pearson Education.
- Kon, I. (2009). *Muzhchina v meniaiushchemsia mire* [A man in a changing world]. Moscow: Vremia [in Russian].
- Kon, I. (2003). Choloviky, yaki zminiuutsia u minlyvomu sviti [Men who change in a changing world]. *Nezaleznyi kulurolohichni chasopys "YI"* [Independent cultural studies magazine "I"], 27, 7–48 [in Ukrainian].
- Kon, I. (2008). Hehemonna maskulinist yak chynnyk cholovichoho (ne)zdorovia [Hegemonic masculinity as a factor of male (un)health]. *Sociology: Theory, Methods, Marketing*, 4, 5–16 [in Ukrainian].
- Krot, O. (2020). Feminizm ta cholovichi rukhy za rivnist v Ispanii [Feminism and men's movements for equality in Spain]. *Gender v detaliakh* [Gender in details]. <https://genderindetail.org.ua/season-topic/feminism-in-detail/mens-movements.html> [in Ukrainian].
- Kimmel, M. S. (2003). *The Gendered Society* (S. Alioshchkina, Trans.). Kyiv: Sfera [translation from English to Ukrainian].
- Kimmel, M., & Kaufman, M. (2019). *Choloviky pro feminizm* [Men about Feminism] (O. Lyubarska, Trans. from "The Guys' Guide to Feminism"). Kyiv: Knyholov [translation from English to Ukrainian].
- Martsenyuk, T. (2016). Rol cholovikiv u borotbi iz gendernym nasylstvom (na prykladi SSHA) [The role of men in the fight against gender-based violence (on the example of the United States)]. *Ya : gendernyi zhurnal* [I : gender journal], 2(41), 29–31. <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/9596> [in Ukrainian].
- Martsenyuk, T. (2020). "Zakhysnyky halaktyky": vlada i kryza v cholovichomu sviti ["Defenders of the Galaxy": power and crisis in the male world]. Kyiv: Komora [in Ukrainian].
- Messner, M. A. (1997). *Politics of masculinities: Men in movements*. Lanham, MD: AltaMira Press.
- Pishchulina, O. (2016). Genderna nerivnist v ukrainskomu suspilstvi: ochyma hromadian [Gender inequality in Ukrainian society: through the eyes of citizens]. In *Genderna rivnist i rozvytok: pohliad u konteksti Yevropeyskoi stratehii Ukrainy* [Gender Equality and Development: A View in the Context of Ukraine's European Strategy] (pp. 195–209), Razumkov Center. Kyiv: Zapovit [in Ukrainian].
- Tarrant, Sh. (2009). *Men and Feminism*. Berkeley: Seal P.
- UNFPA Ukraine. (2018). *Masculinity Today: Men's Attitudes to Gender Stereotypes and Violence Against Women*. Kyiv: Ministry of Social Policy of Ukraine.
- Watson, E. (2017). Chomu cholovikiv potribno vklyuchaty do feministychnoho rukhu [Why men need to be included in the feminist movement]. *Gender v detaliakh* [Gender in details]. <https://genderindetail.org.ua/season-topic/genderne-nasilstvo/chomu-cholovikiv-potribno-vklyuchiti-do-feministichnogo-ruhu-134037.html> [in Ukrainian].
- Williams, S. (2008). What is Fatherhood? Searching for Reflexive Father. *Sociology*, 42(3), 487–502.
- Yabchenko, M. (2021). Paradoks maskulinosti: vrazlyvist cholovikiv pid chas pandemii [The paradox of masculinity: the vulnerability of men during a pandemic]. UNDP in Ukraine. <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/articles/2021/masculinity-paradox-vulnerabilities-of-men-during-pandemic.html?fbclid=IwAR0CGau8uVudCocKiVpd5Bh54jpGiIG-pNTfR5EsUUFjS8Pvzx6UDUjQ6Do> [in Ukrainian].

M. Ohanesian, T. Martsenyuk

FACTORS OF UKRAINIAN MEN INVOLVING IN MEN'S MOVEMENTS THAT SUPPORT GENDER EQUALITY

In recent years, Ukraine has received more attention to the issues of masculinity, the position of men and their participation in activism in support of gender equality. In Ukraine, there are several men's organizations and initiatives that support the ideas of gender equality: dad schools, men against violence, HeforShe Ukraine and HeforShe Congresses, profeminist schools for men, national networks of male leaders against violence, an international union of courageous dads, etc. Feminist public activists appear to talk about the benefits of gender equality.

The men's movement for gender equality in the world and in Ukraine is seen as focusing on either women's rights or men's rights. According to men's movement researcher Michael Messner, institutional privileges and costs of masculinity are the aspects of the classification of male movements.

As a result of the analysis of six in-depth interviews with Ukrainian activists of men's movements, Michael Messner's ideas were illustrated with examples from Ukrainian society. Factors involving men in men's movements for gender equality differ depending on the type of the men's movement. Women's rights movements were characterized by awareness of cases of discrimination against women and a corresponding sense of solidarity and compassion. Movements for men's rights – by awareness of cases of discrimination against men in their own experience, a sense of the need to respond to the movement for women's rights, and the situation of men's movements in Ukraine, i.e. factors that directly affect men.

In addition, it has been found that there are common factors in involving men in women's and men's rights movements, such as the existence of a feminist movement, a sense of the need for change, and a desire to be involved in local or global change.

Expert interviews have found that the use of personal experience is the most effective way to influence the level of men's involvement in men's movements for gender equality, including in Ukraine. Attention to real cases of gender discrimination against women will be perceived more sincerely and openly than statistics. In addition, it is important to demonstrate the experience of men who understand the benefits of gender equality for men as well. They, according to experts, will be able to serve as examples for other men to follow.

Separately, experts noted the role of education in the desire to join the struggle of men for the idea of gender equality. Both non-formal education programs and formal education on equal rights and opportunities can be tools for introducing changes in men's attitudes to discrimination.

Keywords: men, men's movement, men's organization, gender equality.

Матеріал надійшов 25.03.2021

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)